

AKATALPA

Haziran 2007 - Sayı 90

Aylık Edebiyat Dergisi

ISSN 1305 - 7685

ORHAN PAMUK,
İSTANBUL, BURSA
YA DA TAŞRANIN MERKEZİLEŞMESİ

Ramis DARA

Bizde muhalif olmak iyidir. Beni de zaten hiç iktidarda gören yoktur. Ama benimkisi ilkelerim, beyin ve yürek birlikteliği diye tutturmaktadır ve bu durum genelde ilkesizlerce uyumsuzluk olarak görülür. Aslında ben genel anlamda dünyayla; insanları, doğayı ve gökyüzünü kaplayan dünyayla uyumluyumdur. Yüreğimin ve beynimin izinleri ölçüsünde uzlaşıyorum. İyi ve nitelikli paylaşımcıyım.

Orhan Pamuk'un Nobel konuşmasını internette okudum ve uzun zamandır, iç dünyamın böylesine çakıştığı bir metin okumadığım duygusunu yaşadım.

Bir iki can alıcı ayrıntı vardı, Pamuk'un konuşmasıyla özdeşleşmemi sağlayan; biri sahillik konusu, diğeri taşralılık ya da merkezilik duygusu; şu anda ikinciye değinmek istiyorum.

Orhan Pamuk'un uzun yıllar kendisini taşrada görmesi, ama kalemiyle defterler doldura doldura yaşadığı İstanbul'un daha sonra merkez olduğunu keşfetmesi.

Bunu öylesine iyi anlıyor ve yıllardır, en az sekiz-on yıldır, yaşıyorum ki...

Ben de yıllarca dünyanın taşrasında yaşadığımı düşündüm. Özlediğim merkez Paris ve Fransızca'yı. Ama 21 yıl önce geldiğim Bursa'da yazıyla öylesine yoğun yaşadım ki, burada harcadığım çabalarla hiçbir yeri özlemez oldum... Bursa üzerine, bazı parçalarını iyi edebiyat saydığım, birkaç kitap yazdım.

İnsanların bazıları benim bu şehre vurgun olduğumu sandı. İçinde yaşadığı şehre fetişist bir ruhla bağlanan insanlar vardır ve Bursa'da bunlar diğer bazı şehirlere göre daha çoktur. Beni de bunlardan biri yerine koyuyorlar akıllarınca. Hani küçük bir tuğla parçası bulup, vay bu ne aziz tuğladır ki... diye başlayanlardan.

Ömer Aksay, Şevket Apalak, Arzu K. Ayçiçek, Süreyya Barutçu, Ramis Dara, Hilmi Haşal, Melih Elal, Gültekin Emre, Mustafa Ergin Kılıç, Ahmet Özbek, Mehmet Sadık Kırımlı, Salih Mercanoğlu, Cihan Oğuz, Abdurrahman Şenel, Betül Yazıcı.

Şevket APALAK

DENİZ ATLASI

gözlerine
bırakıyorum
bırakılan çiçeklerin üstünden
suyu

bir tarih avucumdaki çizgide
unutulmuş
bekliyor
bekliyor geride kalan zamandan
sonrayı

ve belki geride kalan zamandan sonra
bir keman olur taşıdığım
dosya imgesi çantam
yerine
bir deniz atlası
öbür elimde

gözlerin gibi bir sokakta yürürken
içinden ada kuşları dağılır
ve belki o zamanda
kendime ayırdığım yağmur
dökülmez

bekler anıların geçmesini

Değil kardeşim; ben yaşadığım taşra duygusunu, yazarak aşmaya çalışıyor, Bursa'yı kendi açımından merkez kılmaya çalışıyorum.

İyi yazı, iyi edebiyat, şehirlerle ve dillerle hem ilişkilidir, hem ilişkisizdir. İyi edebiyat, zamanı yumuşattığı gibi, o edebiyatın yapıldığı mekânı da uysallaştırır. Dünyayla ancak orada kucaklaşıyor musunuz duygusu verir.

Olup biten şey sadece budur ve zararsız olmaktan öte, epey iyi bir şeydir...

TANPINAR'IN İLK ROMANI 'MAHUR BESTE'

Melih ELAL

Mahur Beste, Ahmet Hamdi Tanpınar'ın ilk romanı olmasına karşın, kitaplaşan son romanıdır. 1944'te Halkevi'nin çıkardığı *Ülkü* dergisinde tefrika edilmeye başlanır, ama yayımı yarım kalır; tamamlanamaz. Ancak yazarın ölümünden 13 yıl sonra, 1975'te kitaplaşır.* Gerçi 1987'de Tanpınar'ın *Aydaki Kadın* adıyla bir romanı daha yayımlansa da, bu ölümünden sonra, ondan kalanlar arasında bulunan yarım kalmış bir çalışmasıdır.

Tanpınar, yazın yaşamına şiirle başlar. İlk kez Musul Akşamları (1920) adlı şiiri Celâl Sahir'in (Erozan) çıkardığı *Altıncı Kitap* adlı dergide (seri kitaplar) yayımlanır. Bunu *Ağaç*'ta tefrika edilmeye başlanan Geçmiş Zaman Elbiseleri (1936) adlı öyküsü izler. *Mahur Beste* gibi onun yayımı da yarım kalır; daha sonra devamı *Oluş* dergisinde tefrika edilerek tamamlanır. İlk kitabıysa bir monografi çalışması olan *Tevfik Fikret* (1937)'tir. Yazar, şiir, öykü ve romanlarını dönemin dergi ve gazetelerinde yayımlamasına karşın, bunların kitaplaşmasında ısrarcı olmaması, bu nedenle de yaşarken sadece *Abdullah Efendi'nin Rüyalari* (1943-öyküler), *Huzur* (1949-roman), *Yaz Yağmuru* (1955-öyküler) ve *Şiirler* (1961-37 şiir)'i kitaplaşmış olarak görebilmiştir.

Mahur Beste, "Bu romanı büyük bestekârimız Eyyubî Bekir Ağa'nın ruhuna ithaf ediyorum." sunusuyla başlar. Mahur makamında bestelenen güfteler mahur beste adını alır. Mahur; sevimli, mutlu ruh durumlarını yansıtmaya uygun bir makamdır. Müzik dünyamızda, mahur beste denilince, bilinen iki besteci vardır: Eyyubî Bekir Ağa (1685?-1759) ve Hammamizade İsmail Dede Efendi (1778-1846).

Eyyubî Bekir Ağa, mahur makamındaki "Bir âfet-i mehpeyker ile nüktelerim var" dizesiyle başlayan güftenin bestecisidir. Lâle Devri'nde, I. Mahmut döneminin en büyük bestecisi olan Eyyubî Bekir Ağa; şen, zaman zaman hicve yönelen bir biçem kullanır. Yaşamı boyunca hiç dini beste yapmaz. Kendinden bir kuşak sonra gelen Hammamizade İsmail Dede Efendi'ye, klasik Türk sanat müziğinin en büyük üç bestecisinden (diğerleri Abdülkadir Meragi ve İtrî) biridir. "Ey gonca dehen hâr-ı elem canıma geçti" dizesiyle başlayan güftenin mahur makamındaki bestecisidir.

Tanpınar romanını, bu mahur bestelerin bilinen ilk bestecisi Eyyubî Bekir Ağa'ya adar. Roman kişilerinden Behçet Bey'in on yıl evli kaldığı eşi Atiye Hanım'ın eniştesi Lütfullah Bey'in babası Talat Bey, mahur bestenin bestecisi, yani Eyyubî Bekir Ağa'nın karşılığıdır. Gerek Talat Bey'in bestesi, gerek Tanpınar'ın romanı *Mahur Beste*; şen, ama içinde hüznü ve yergiyi de barındıran bir içeriğe sahiptir. Romanın baş kişisi Behçet Bey, her ne kadar yalnızlıktan yakınsa da bundan dolayı mutludur da... Onun yaşamını ve çevresini tanıırken, baktık açısında içten içe gelişen bir yerginin de olduğunu görürüz. Örneğin eşinin on yıllık evlilikleri süresince kendine alışmaması, Behçet Bey'in babası İsmail Molla ile daha iyi anlaşması, Behçet Bey'in saatlerini ve kitaplarını eşinden daha ön planda tutması, yaşamına yönelik eleştirel bir tavrıdır. Romanın adı, mahur makamı ile içerik yönünden örtüşmektedir.

Mahur Beste, İki Uyku Arasında Düşünceler, Baba ile Oğul, İki Dünür, Behçet Bey'in Evlilik Yılları, Garip Bir İhtilâlcî, Hısım Akraba Arasında, Eski Bir Konak, Mahur Beste Hakkında Behçet Bey'e Mektup adlı sekiz bölümden oluşur. Sonuncunun dışındaki bölümler, kendi içlerinde bütünlüğü olan, birbirini tamamlayan birer öyküdür.

Mahur Beste, kurmaca biyografik bir romandır. İstanbul konaklarında yaşayan, Osmanlı sarayı geleneğinden gelen Behçet Bey ve ailesiyle, eşi Atiye Hanım ve ailesi anlatılır roman boyunca... Ayrıca 18. yüzyıl sonu ile 19. yüzyıl başı İstanbul'un, saray çevresi insanlarının yaşam biçimlerini tanı; Osmanlı'nın kullandığı çeşitli makam ve rütbe adları ile ilgili bilgi ediniriz. Kilercibaşı, sirmakeş gibi...

Tanpınar'ın bu ilk romanında daha sonra yazacağı yapıtlarının izlerini görürüz. Onun için ân ve zaman önemlidir. Zaman anlayışı, saatlerin günlerin birbirini izlediği bir akış değildir. Çok katmanlı, geçmişle şimdinin iç içe geçtiği, parçalanamaz bir akıştır. Bu anlayış,

Bergson'un, insan belleğinin şimdiki sürede uzaması, olarak tanımlanan felsefesinden kaynaklanır. O nedenle de sıkça saatlerle karşılaşırız. Behçet Bey, saat tamiriyle de uğraşır, birçok saati vardır. Saat, parçalanmaz zaman akışının simgesidir.

Huzur da, günün başlangıcındaki zamanın belirlenmesiyle başlar. Roman kişisi Mümtaz uyandığında saat dokuza yaklaşmaktadır. Yine zamanın belirlenmesiyle biter. Aynı günün akşamında radyoda akşam haberlerinde İkinci Dünya Savaşı'nın başladığı duyurulmaktadır. Böylece günün tarihi de belirlenmiştir. *Saatleri Ayarlama Enstitüsü*'nde de roman kişilerinden Halit Ayaracı, saat tamircisidir. Şiirlerinde de temel izlek ân ve zamandır.

Mahur Beste, romanın baş kişisi Behçet Bey'in gördüğü bir düş sonrasında uyanmasıyla başlar. 'Şimdi'den, ândan; düş yoluyla zaman yolculuğuna geçilir. On yıl evli kaldıkları eşi Atiye Hanım'ın ölümünden beri otuz beş yıldır yalnız yaşayan Behçet Bey, düşünde 'şimdi'den birini, antikacı Hüseyin Efendi'yi görmüştür. Antikacıyla ortak yanları vardır. İkisi de saat toplamaktan ve tamir etmekten hoşlanmaktadır. Zaman içinde geriye dönüşler her ne kadar geçmişi simgelerse; saat de zamanla birlikte ölçmeyi, tekniği simgelemektedir. Saat tamiriyle uğraşmaksa insanın akan zamana hâkim olma duygusunu anlatmaktadır.

Behçet Bey uyanınca, Hüseyin Efendi'den satın aldığı Necip Paşa'nın yalısından gelme, çevresi yaldızlı ayna ile karşılaşır. Ayna onu zaman içinde bir yolculuğa çıkarır ve hayalleriyle baş başa bırakır. Necip Paşaların yalısıyla, kendi yalıları yan yanadır ve Paşa'nın eşi Târidil Hanım'la, babası İsmail Molla'nın arasında daha önceden bir aşk yaşandığı söylentisi vardır. Yan yalıdan kimi geceler yükselen şarkılara, İsmail Molla da eşlik eder yalıda bulunduğu gecelerde... Behçet Bey aynanın karşısında bunları düşünürken akşam olur ve tekrar uykuya dalar. Artık son bölüme değin Behçet Bey'e eşinin çevresi, yaşanan ortam ve yaşam biçimleri anlatılır. Romanın iç zamanı belirtilmeyen 19. yüzyılın başlarında bir gündür. Geriye dönüşlerle geçmiş ile ilgili bilgi ediniriz.

Mahur Beste'nin Garip Bir İhtilâlcî başlığını taşıyan bölümünde Sabri Hoca'nın ağzından, Abdülhamit ve dönemine ilişkin ilginç, ilginç olduğu kadar da düşünülmeğe değer yoruma yer verilir. İsmail Molla, arkadaşı Sabri Hoca ile dönemin siyasal yaşamı üzerine konuşurken, söz dönemin Padişahı Abdülhamit'e gelir. Behçet Bey'in bir sorusu üzerine Sabri Hoca, "Abdülhamit nedir? Senin, benim gibi bir insan. Yalnız bizden biraz başka türlü. ... Biraz vehimli, korkak. Orta halli bir marangoz. Titiz, dikkatli, küçük şeylerin üzerinde durmaktan hoşlanan bir adam. Saraydan çıkar su adamı, şöyle orta halli bir eve koy; muhakkak her akşam kalemden gelir gelmez soyunup dökünüp mutfığa girecek, yahut da elinde keser, tahtaboş tamir edecektir. Terliklerini takmesini giymiş bir Abdülhamit Bey... Rütbesine göre beyefendi, yahut da saadetli Abdülhamit Paşa hazretleri. Sabahleyin *İkdam* gazetesini penceresinin önünde okuyor. Evden çıkarken mutfuğın ateşine dikkat etmesini, çocuklarını sokağa salıvermemesini karısına sıkı sıkı tembih ediyor. ... Bu adam tesadüfün sevgisiyle hükümdar olmuş. Olmasa iyi olurdu, fakat olmuş... Küçük, miskin yaratılışı bütün bir millete nefes aldırıyor." (s. 116) diyerek Padişahı, tıpkı Sait Faik'in öykülerindeki içimizden birileri gibi, İstanbul'da yaşayan herhangi bir insan gibi düşünür. Bu düşünce, Padişahın uyruğundaki kimselere kul gözüyle bakması, yönetilenlerin de bunu benimsemesinin; biz de padişahla eşitiz, kul değil onun yönetimindeki insanlarız düşüncesiyle yer değiştirmesidir.

İşte o eşitlikçi insan, son dönem Osmanlı'sını da "Mesele bu kadar olsaydı da biz Abdülaziz devrinde mesut olsaydık... Babalarımız Abdülmecit devrinde rahat etselerdi... Dedelerimiz Mahmut zamanını iyi geçirmiş olsalardı... O zaman çocuklarımızın gelecek devirde daha mesut olacaklarını düşünebilirdik... Tek tek al; ne Abdülhamit babasına, ne Aziz kardeşine benzer; birisi vehimli, hilekâr, fakat sebat sahibi, çalışkan; öbürü zalim ve deli, müsrif ve iradesiz..." (s.117) diyerek, üç kuşaktan beri insanların mutlu olmadıklarını söylerken, üstü kapalı olarak da Osmanlı topraklarını tek kişinin yönetmesinin kişisel eksiklikler, tutkular nedeniyle yanlış olduğunu vurgulamaya çalışır.

Sabri Hoca'nın ağzından Tanpınar'ın Osmanlı üzerine düşüncelerini de öğreniriz. O, "... sen bir medeniyetin iflâsı nedir bilir misin? İnsan bozulur, insan kalmaz; bir medeniyet insanı insan yapan manevi kıymetler manzumesidir. Anlıyor musun şimdi derdin büyüklüğünü?.. Cahilsin; okur, öğrenirsin. Gerisin; ilerlersin. Adam yok; yetiştirirsin, günün birinde meydana çıkarılır. Paran yok;

kazanırsın. Fakat insan bozuldu mu, bunun çaresi yoktur. ... Hayat onun için ahenksiz, birbirini tutmayan, günün hayatına cevap vermeyen bir yığın ölü kıymetler tarafından idare ediliyor. Dünyaya baktığımız zaman ayrı görüyor, kendi kendimize baktığımız zaman ayrı düşünüyoruz.” (s. 118) diyerek, dünyanın değiştiğini, yeni yönetim biçimlerinin ortaya çıktığını, padişahlık sisteminin artık ‘ölü değerler’ arasına girdiğini; insanımızın aymazca bu ölü değerlerle oyalanarak bozulduğunu, çürümeye başladığını, bunun da ileride onarılması güç sorunlara neden olacağını anlatır. “Her cemaatin cebinde ayrı bir vatan haritası var. Hiçbirinin bizimle yaşamaya niyeti yok. Hatta o kadar bağlı olduğumuz Arabistan bile anavatanından ayrılmak istiyor. Bulgaristan, Şarki Rumeli’ye oturmuş, Makedonya’da Sırplarla, Yunanlılarla sabah akşam dövüşüyor; Sırbistan kendisini Selânik’e kadar indirecek hadiseleri sabırsızlıkla bekliyor. Yunanlıların her yerde gözü var.” (s. 128) diyerek de bölünmüşlüğü göz önüne serer. Bu bölüm, romanın düşünce yapısını oluşturur.

Romanın sonuncu, sekizinci bölümü Mahur Beste Hakkında Behçet Bey’e Mektup adını taşır. Anlatıcı, Behçet Bey’e yazdığı mektupla, bundan önceki bölümleri oluşturan *Mahur Beste* adlı romanını eleştirir. “Hem nerden ve kim benim roman yazdığımı size söyledi? Ben sizin hayatınızı yazıyorum. Roman ayrı bir şey.” (s. 194), “İçimde o kadar kuvvetle yaşıyorsunuz ki istesem de sizi bırakamam.” (s. 195) denilerek anlatıcı ile Behçet Bey özdeşleştirilir. Aslında Behçet Bey, biraz da Tanpınar’ın kendisidir. Roman kişisi Behçet Bey’in babası Mekke’de, romancının babası Antalya’da kadılık yapmıştır. İkisi de İstanbul’un dışında görev yapmışlardır.

Anlatıcı mektubunda, sözü kullandığı biçime getirerek bir karşılaştırma yapar: “Size ben değil, Nodier [1780-1844 – Egzotik öyküleriyle tanınan Fransız yazar] rastlasaydı, o sarı hüviyetinizden ne güzel bir eser çıkardı. ... O benim gibi maziniz üzerinde durmazdı; sizi görür, sadece bununla kalırdı. ...o her satırı ayrı bir dikkatle okunan masallardan birinin kahramanı olurdunuz.” (s.196), “Yahut Hoffman [1776-1882 – Fantastik öyküleriyle tanınan Alman yazar ve besteci] görmeliydi sizi. Muhakkak Krueger’in arkadaşları arasına girer, elinizde sazınız, bütün hüviyetiniz içinde güneş çalkan bir havuz gibi musiki, nağme ile dolu, bize gamları, ruh arasındaki gizli münasebetleri anlatırdınız.” (s.196), “Poe [1809-1849 – Polisiye roman türünün öncüsü Amerikalı yazar]’nun eline düşseydiniz, medyum kuvvetiyle, görülmez ülkelerden çağrılmış bir ruhun masa başında tekrar insani bir şekle girişi olurdunuz. Fakat tesadüf beni sizinle karşılaştırdı. Ben ne musikişinasım, ne de masal sanatının o her sanattan üstün sırrına sahibim.” (s. 196), “Freud ile Bergson’un beraberce paylaştıkları bir dünyanın çocuğuyuz. Onlar size sırrı insan kafasında, insan hayatında aramayı öğrettiler. Onun için sadece bir lezzeti bulmam lâzım gelen bir yerde ben birtakım gizli şeyler öğrenmeyi, şeklin büyümesini izahla kırmayı tercih ettim.” (s. 197) diyerek Batı’nın yazarlarından ve düşünürlerinden örneklerle sanat anlayışını yansıtır. ‘Ben ne musikişinasım, ne ...’ derken, romanın temel yapısını oluşturan mahur besteye bir gönderme yapar. Onun için müzik, akan zamanın ‘yekpare’ bütünlüğünü oluşturmada kullanılan bir imgedir. Behçet Bey için de akan zaman; hoş, ama hüznü; yaşanması gereken, ama içinde tartışılacak olumsuzlukları da barındıran bir akış, bir beste, bir mahur beste gibidir.

Sonra sözü zaman ve tekniğe getirir. “Sizin de benim gibi, herkes gibi zamanınız var. Sadece zihinde doğmuş bir şey değilsiniz.” (s.198), “Sizin için zihni bir arıza olan bu firari zaman, bana âdeta sanat için bir metot gibi göründü.” (s. 199) der.

Tanpınar’ın romanının sonuna böyle bir mektup bölümü eklemesi, klasik kurguya sahip romanı modern bir kurguya dönüştürür. Elöyküsel anlatımla süren roman, bir mektupla, anlatıcının roman kişisi Behçet Bey’e yazdığı mektupla son bulur. Anlatılanlarla içine düştüğü hayal dünyasından çıkar, kurmaca bir anlatımla karşı karşıya olduğumuzu anlarız.

Mahur Beste, Tanpınar’ın sanat anlayışını örnekler de vererek açıkça anlattığı; daha sonra yazacağı romanların da ipuçlarını veren; yazarının öykü ile roman arasında geçiş sancılarını yansıtan acemilikleri de içinde barındıran, bir ilk romandır.

* TANPINAR Ahmet Hamdi, *Mahur Beste*, Yol Yayınları, İstanbul 1975, 1. Basım, 202 sayfa.

BAĞ

ölmeden önce
öldüm ben de
sen sırtımda hırka
nefsimi kıskırtan tennûre

giyindim de çıktım
sokaklar bayrak içinde
dibinde kan
bin dermana rağmen
derdi gördüm
kanımda en güzel leke

ölmeden önce
ölmeden önce
gül ile, bağ ile
mercan bildim yükümü
saçtım önüne

sonrasını çekerim
öncesi ömrüm
senin için zilkâde

Mehmet Sadık KIRIMLI

YALNIZLIK SİNEMASI

bahçede çitin üstünde oturan gece
benim yalnızlığımı
gece yarısı nihavent
türkü gibi yüksek sesle konuştuk
biraz. o söyledi ben dinledim

birak dedim, geceler rahat uyusun
saçak altları, merdivenler
perdeleri kendinden yırtık birer sinema
yukarı çıkıp da oynayalım dersen
beni orada bulursun

bak, uyusun diye bir kenara koyduğum halk
artık uyandı : dilinde kalkışmanın türküsü
güzelce giyiniyor kuşandı...kurdun kuşun
elinden tutup götürdü. sokaklar
ve meydanlar düğün bayram... hadi kalk!

n’olursun beni de alıp oyuncak
tarlasına bırak. orada kâğıttan gemiler...
ahşaptan evler yapan çocukluğum mahzun
kalmasın. adını unuttuğum nehir
uzak sulara taşısın beni sonra, çok uzak...

önümde yürüten sarışın ırmak
sedir ağacı gibi upuzun büyürken
yalnızlık avutsun kendini. zaman
eski bir saat taktı koluma, kurcalasam
ha çalıştı ha çalışacak...

yalnızlık sineması başlamak üzere
hadi artık bakışlarındaki umudu soldurma
onu da bana bırak

gözyaşı ülkesi : doğuya... hep doğuya

I -
git hüseyin, asyalı sarhoşluğuna geri dön.
anlaşılmaz elbet, bir kadının asyalı yalnızlığıyla
[yatılmadan;
bir dostun önemi.
allahın unuttuğu o ülkede,
sessizlik çiçekleri kuşatınca; el değmemiş sarhoşluk
[gölünü
bulacağım hüseyin.
allaha en uzak o ülkede,
hercai yaşadıkların mutlu etmezse eğer;
acına ortağım hüseyin, acınla varım.

II -
allaha en uzak o ülkede,
neden yaşlanır zaman?
kalküta'nın fahişeleri neden sırtını dayar himalaya
[dağına?
komşular bilmez bunu, onlar duymaz.
kapalı kapıları asyalı çöl fukarasına.
onlar, amerikalı eskimiş donlar.
onlar, on iki yaşındaki iraklı kıza tecavüz.
onlar, kol kesen askerler.
onlar, uykularında petrol laciverdi.
git hüseyin, bir arabın öldüğü yerde,
kalpsizlerin şatosunda güneş ol, yağ hüseyin.

Arzu K. AYÇİÇEK

FALLAR YALAN SÖYLÜYOR

Döndürüp duruyordu falcı kadın elindeki
fincanı
Falında aşk görünüyor bacım, diyordu
kahvenin buğusunda gülen Sümbül hanıma
evler bahçeler havuzlar görünüyor...
Düşündükçe büyüyor gözleri Sümbül hanımın
bahçede oynayan dolunaya bakarak gece yarısı:
hadi çal kapıyı postacı... şaraba durdu üzüm
bağları
gökyüzünü göremedim ben yıllarca
soluk yüzünü gördüm ölümün
hummalı bir çocuğun gidişinde acıyı
Bir şeyler var yanlış giden... belli, fallar yalan
söylüyor
uyudum, uyandım... çaresiz bir anne oldum
dün gece Filistin'de, oğlumu asker gördüm
saklayıp kumlara otlarla besledim onu
karanfil kokuyordu otlar
mürdüm gözlü çocuklar ellerinde.
Ah! Kalbime dokunuyor bu çocuklar...

ŞİİR KIRLANGICI – V

I. Güncel tartışmalar: yıllıklar, gereksiz övgüler, festivaller...

Şiire değgin tartışmalar senenin ilk aylarından itibaren yıllıklar çevresinde geliyor, gelişmeye devam edecek gibi de görünüyor. Belki de bunun asıl sebeplerinden biri olarak uzun zamandır yıllık hazırlamada en kıdemli eleştirmen olan Mehmet H. Doğan'dan sonra yıllık çıkarılanların sayısındaki artışı gösterebiliriz. M. H. Doğan yıllık hazırlarken de böylesi tartışmalar oluyor ve eleştirilerin ardı arkası kesilmiyordu. Şimdi de aynı oluyor. Demek ki tartışmalar hiçbir zaman kesilmeyecek, şairler yıllıkları kendilerinin ve arkadaşlarının yer alıp almamasına göre değerlendirmeye devam edecekler. Günün birinde şiir yılı "ombudsman" tayin edilen bir edebiyatçı tarafından da (örneğin: Doğan Hızlan, Enis Batur, Özdemir İnce, Arif Damar, Cevat Çapan vs.) hazırlansa bu tartışmalar devam edip gidecek galiba. Belki de doğru olan budur. Eğer şairler gerçekten de çoksesliliğe inaniyorsa, demokratik tercihlere saygı gösteriyorsa bunun böyle olması da gerekir zaten. Şuna dikkat ama: Bazı şairler "çokseslilik" deyince sadece kendisinin çıkardığı "çok sesi" anlıyor, "demokratik tercih" deyince kendisine yakın olanların adını anarak "liste" oluşturuyor. Bu arada ayıp olmasın diye farklı görüşlerden bir - iki kişiyi de listeye dahil ediyor. 2000'li yılların bunların aşıldığı zamanlar olmasın beklerken, umudumuz bir başka bahara kalmış görünüyor. (Bir akhlevvel de gazetelerden birinin kitap ekinde "şu yıllıklar hiç olmasa ne iyi olur" demiş! Bu zihniyet, bir şeyle ilgili problemin o şeyi ortadan kaldırarak çözülebileceğini düşünenlerin zihniyetidir. Devrin eğitim bakanının "şu okullar olmasa maarifi ne güzel idare ederdim" demesinden ne farkı var ki bunun?)

Bizi şaşkırtan bir durum da şu: Şairliklerine - yazarlıklarına saygı duyulan bazı isimler, dostlarını, arkadaşlarını, yakınlarını övmekte sınır tanımıyor. Diyelim ki yakın arkadaşlarından biri bir şiir kitabı çıkarmış. Dostumuz hemen kaleme kâğıda sarılıp şiirle ancak uzaktan ilgisi olan bu kitabı önemli bir şiir kitabıymış gibi gösteriyor! Onun bu sözleri kitapların reklam - tanıtım metinlerinde kullanılınca acaba hiç utanıp sıkılıyor, pişman oluyor mu bu şairler - yazarlar? Yani Türkiye'de Dağlarca gibi, Özdemir İnce, Gülten Akın, İsmet Özel, Atıf Behramoğlu gibi şairler yaşarken böylesi durumlar biraz ayıp olmuyor mu? Bir dostunuzu istediğiniz gibi sevebilir, övebilir, göklere çıkarabilirsiniz. Ama şiir söz konusuysa biraz durup düşünmek gerekmez mi?

Bu övgülerin internet ortamlarında, sanal dergilerde olması bir nebze kabul edilebilir bir durumdur. Çünkü oralarda zaten, klişe tabirle, "ağzı olan konuşuyor"! Herkes birbirini övme veya birbirine sövme yarışında. Bir şiir / roman / eleştiri vs. tartışmasının ortasına hiç alakasız, sıfır düzeyinde şahsi bir tartışma sokulabiliyor. Sıradan bir şairden söz edilirken onun şairliğine ipekten kaftanlar biçilebiliyor. Dergilerin soruşturma dosyalarında veya yıllıkların giriş yazılarında son derece seviyesiz hesaplaşmalara giriliyor. Bazen de üstü örtülü sözlerle birileri hedef alınıyor; ama bu lafları da sadece söyleyenle hedef alınan kişi anlıyor. Bunun adı da edebiyat oluyor, eleştiri oluyor! Okur arada unutuluyor, okurun zamanı boşa çalınıyor. Buradan şu sonuç çıkıyor: Sözün sınırsız, sözün arsız olsa gerek! İkinci sonuç da şu: Şairlerin bazıları yazdıkları her şeyi, yaptıkları eleştirileri, hazırladıkları yıllıkları eşleri - dostları için hazırlıyorlar! Ve üçüncü sonuç: Şairlerin kendileri bile şiirin esasen neye yaradığının, insani olan yanı canlı tutma gücünün, insanın duyusunu tazelediğinin farkında değiller.

Şöyle bir fikrim var, paylaşmak istiyorum: Şairler, eleştirmenler şair dostları hakkında yazı yazmadan önce, soruşturma dosyalarına cevap yetiştirmeden önce Turgut Uyar'ın *Şiirde Dün Yok mu?*, Edip Cansever'in *Gül Dönüyor Avucumda*, Özdemir İnce'nin *Şiirde Devrim*, Rilke'nin *Sanat Üstüne*, Mehmet Rifat'ın *Eleştirel Bakış Açuları*, Metin Celâl'in *Şiir Ustalarından Öğrenilir*, Oktay Taftalı'nın *Ahlak, Estetik ve Şiir*, Veysel Çolak'ın *Mürekkebin İçtiği Ses*, Ramis Dara'nın *Kırık Amfora*, Mehmet H. Doğan'ın *Şiirin Yalnızlığı* vs. kitaplarına baksınlar, yazılarını - söyleşilerini ondan sonra versinler. Çok şeyin değiştiğini, yazı - sözlerindeki seviyenin bir hayli yükseldiğini görecektirler. Sözü sözle tartmak gerekir, bizim şair, yazar, eleştirmen, editör, gazeteci dostlarımızın çoğu sözü sözle değil de sözü sevgiyle - dostlukla (mavi boncuk) veya sözü közle (kıskançlık, nefret, çekememezlik) tartıyorlar!

Bu bölümü küçük bir notla kapatalım: Birincisi geçen sene yapılan Beyoğlu Şiir Festivali'nin ikincisi geçen ay yapıldı. Sanırsız ki çok tartışılacak bir etkinlik oldu: Yabancı şairlerin neye göre seçildiğini anlamak konusunda bir kriter geliştirilmiş mi bilemeyiz ama bu sene yerli şair kadrosu son derece zayıftı! Hiç olmazsa araya Ataoğulları Behramoğlu, Özdemir İnce, Tuğrul Tanyol, Haydar Ergülen, Ahmet Telli, küçük İskender, Metin Celâl gibi iyi şairler çeşitli oturumlara serpiştirilerek bu zayıflık giderilebilirdi. Bunun gözden geçirilmesinde yarar var. Mademki bütün Türk şiiri için festival yapıyoruz o zaman yabancıların huzuruna da şair olup olmadıkları bile belli olmayan kişilerle değil, iyi şairlerle çıkmak şarttır. Tartışılmalı!

2. Kitaplar ve dergiler

* *Sözcükler* – Melih Cevdet Anday: *Sözcükler*, Anday'ın hiçbir kitabında yer almamış dört şiirle başlıyor ve 1946 tarihli *Rahatı Kaçan Ağaç*'tan 1995 tarihli *Yağmurun Altında*'ya bütün kitaplarındaki şiirleri içeriyor. Son bölümde kitaplaşmamış çok sayıda şiiri ve çevirileri de var. Şiire Garip'le başlayan, sonrasında ise akıl ve düşünce şiirine, mitolojik şiire yönelen Anday'ın benzersiz şiir dünyasına girebilmek için iyi bir fırsattır *Sözcükler*. Kitabın adını da çok anlamlı bulduğumuzu söyleyelim; "sözcük" kelimesi M. C. Anday tarafından Türkçeye kazandırılmıştır. Böyle anlamlı bir buluşturma ancak şiirin gizemiyle izah edilebilir düşüncesindeyiz. Anday'dan birkaç dize: "*Bir misafirlğe gitsem / Bana temiz bir yatak yapsalar / Her şeyi, adımı bile unutup / uyusam...*"

* *Özgür Edebiyat*: Derginin bu sayısında sahici edebiyat ve yapay edebiyat çabaları masaya yatırılıyor. Roman özelinde son zamanlardaki yapaylaşma, sığlaşma, yüzeleşme tartışılıyor. Dosyanın bütün yazıları ayrı bir değer ifade ediyor ama özellikle Oktay Taftalı'nın makalesi sanat akademilerinde ders olarak okutulabilecek birikim, düzey ve kalitede bir yazı. Toplu oturumda Selim İleri ve İbrahim Yıldırım'ın dile getirdikleri de günümüzde romancı olmaya özenen fakat birikimden yoksun genç arkadaşlarımıza çok şey söyleyecektir. (Aynı konunun yeni dergilerimizden biri olan *Yelkovan*'da da tartışıldığını öğrendik ama ne yazık ki şu ana kadar dergiyi okuma olanağımız olmadı. Sadece Özdemir İnce'nin o dergideki yazısına internet üzerinden bir dostumuz sayesinde ulaşabildik, öteki yazıları göremedik.)

* *Türk Şiiri 2006*: (Geçen yazımızdaki yıllıklar meselesinde buna değinememiştik, çünkü bu yıllık henüz çıkmamıştı.) Yıllığı hazırlayan Hakan Arslanbenzer, şairleri kendi anlayışına göre bazı bölümlere ayırmış. Yeni Hece Şiiri, Neo-Epik Şiir, Yeni Biçimci Şiir vs. Neden ötekilerde "yeni" kullanılıyor da "epik" şiirin başına "neo" getiriliyor acaba? Günümüzün epikçi yerli şairleri, Batı kökenli bir "epik" in "neo"su olduklarını mı vurgulamak istiyorlar? Buradaki "Neo" biraz şeyi de çağrıştırmış, "Matrix" filmindeki baş kahraman "Neo"yu, bu da gözetilmiş olabilir mi? Bence olabilir, çünkü epik denilince günümüzde uzun ve karmakarışık, başı sonu belli olmayan, çalakalem yazılmış şiir anlaşılıyor, dolayısıyla orada kahraman Neo'ya da bir yer açılabilir. Bir de şairin adı olan, mesela "Yeni Hece Şiiri" diye tanımlanmış bölümdeki şiirlerin çoğu heceyle değil serbest yazılmış. Nasıl olmuş da bunlar da hece şiir olmuş? Kısacası seçilen şiirlerin iyiliği - kötülüğü bir tarafa, içlerinde çok iyi olanlar da var, çok çok kötü olanlar da ama bölümlemelerde yazar gelişigüzel, keyfi, yıllık ciddiyetiyle bağdaşmayan bir tavır sergilemiş. (Ben yaptım oldu! Ama gerçekten oldu mu acaba?)

* *Belki Babam da Gelir Bu Düğüne* – Mehmet Şah Erincik: Genç şairlerden olan Mehmet Şah Erincik'in ilk kitabında okuyucu farklı bir şairle karşılaşılıyor. Bazı şiirlerdeki tek handikap bizce, yeni şairlerin pek çoğunda görülen bir durumdan kaynaklanıyor: Sözü uzatmasından! Turgut Uyar'dan veya Edip Cansever'den etkilenmenin böyle bir sonuca götürmesi üzücü. Genç şairlerin Necatigil gibi kelimeleri sayarak şiir yazmasını ne kadar doğru bulmuyorsak, kelimeleri sayfaya savuran anlayışı da doğru bulmuyoruz. Eninde sonunda şiir, sözün süzülmesi, toparlanması, elekten geçirilmesi halidir. Mehmet Şah Erincik'in bunu göz ardı etmemesi gerekiyor. Bir kere kitabının adı harika, kitapta bu adla yer alan şiir de çok çok iyi. Yine de M. Ş. Erincik'in nispeten kısa olan şiirlerde daha başarılı olduğunu belirtmek gerekiyor kitabında.

* *Bonus* – Serkan Işın: Somutçu - şekilci (Deneyci, görselci, harfçi, biçimci) şiir hareketi son yıllarda şiir gündemimizde çokça yer tutuyor doğrusunu isterseniz. Aslında belki de gereğinden fazla yer tutuyor. Aslında bu şiir tarzı, düştüğü yeri bile yakamayan bir ateş gibi. Doğrusu, ateşi de yok zaten, şekilden ibaret. Bazı eleştirmenlerin veya yaşlı şairlerin nedendir bilinmez bu tip şiire acayip bir ilgisi var. Bu türdeki şiirlerin bazı iyi örnekleri de zaman zaman zuhur ediyor dergi sayfalarında. Ancak bunların bir kitapta topluca görülmesi okuyucunun içini sıkıntıya dolduruyor, midesini bulandırıyor, başını döndürüyor. Eğer deneyci şairlerin şiirden maksadı bunları yapmaksa onları günümüzün en büyük şairleri ilan etmek lazım. Buna biz kesin bir karar veremiyoruz çünkü Serkan Işın'ın kitabında okur için arada bir "bonus" olabilecek iyi şiirler de var!! Bunların çoğunda da İsmet Özel taklidi bir ifade varsa da yine hiç olmazsa bunların şiir olduğu söylenebilir. Ötekilere şiir denilemeyeceği kesin ama ne denilebileceği de meçhul. Sonuç: Serkan Işın kararsız bir şair adayı: Şiir yaparım oyun mu oynasam, oyun oynayarak şiir mi yapsam, şiir mi yazsam oyun mu oynasam, oyun mu yapsam şiir mi yazsam? vs.

3. Ayın vedaları

1. "Romanımın çevresinde gelişen siyasal kampanyanın kazandığı boyutları görünce ve Nobel Ödülü'nün bana verilmesinin çok çirkin sonuçlara varan siyasal amaçlı bir karar olduğu kanısına varınca kimsenin zorlamasıyla değil, kendi irademle ödülü reddettiğimi belirtirim!" (Boris Pasternak (1958), kaynak: *Tan Edebiyat*, sayı: 6, Kasım 2006)

2. "80'li yılların başında Turgut Özal'la başlayan köşe dönme ideolojisi kendine edebiyat ve eleştiride de karşılık bulmuştu. Roman ve anlatıda postmodern, eleştiride yapısalcılık ve göstergebilim. (...) Bayan Elif Şafak'ın kendi 'ben'inden hareketle Türkiye Türklerinin bir kimlik sorunu olduğu vehmini yaşadığım, yazılarından, kendisiyle yapılan bazı söyleşilerden biliyorum. Bayan Şafak'ın tutum ve davranışı kuşkusuz, bir yazar duruşu değil. Bir yazar ya da sanatçı kendi kendisini çoğaltıp genişleterek 'herkes' yapmaz." (Özdemir İnce, *Yelkovan*, sayı 1)

3. "Geçen yıl (bana) Max Jacob Ödülü verildi Fransa'da. Yazarı olduğum *Hürriyet* gazetesi iki küçük haber yayımladı. Bırakın *Zaman*, *Yeni Şafak*, *Birgün*, *Vatan* ve *Akşam*'ın kitap eklerini, Doğan Medya'nın gazeteleri *Milliyet* ve *Radikal*'de, bu iki gazetenin kitap ekinde bile neden ve ürünlerimden söz edilmez. Neden? Ben nedenini ve "Neden?"ini gayet iyi biliyorum. İsteyen düşünebilir biraz. Biraz da olsa düşünmek iyidir." (Özdemir İnce, *Varlık*, Mayıs)

4. "80'li yıllar öncesinde esen sosyalizm rüzgârlarından ötürü, sosyalist gerçekçilik iddiası taşıyan ve dönemin popüler siyasi ortamının öngördüğü şekilde yazan birçok yazar, halk dalkavukluğu, köylülüğün yüceltilmesi, edebiyatın slogana indirgenmesi vb. nedenlerle eleştirilmişlerdir. Eğer geçmişin güzel insanlarımızın, bu tavırları nedeniyle edebiyat dışına düştükleri varsayılıyorsa, günümüzde azınlık / ayrımcılık yüceltilmesi, etnik dalkavukluk, AB jurnalcılığı türünden tavırlar, edebiyat dışına düşmek için haydi haydi yeterlidir. (...) Şimdi yeniden edebiyat okuru oluşturmak, edebiyatı mevcut tekellerin, "diyenarların", kesme şekeri paketi konumunun dışına taşımak gerekiyor. Etnik seviciliğin, rahibe Theresa ikiyüzlülüğünün, "Türkiye'de zulüm görüyorum" söyleminin teşhir edilmesi gerekiyor." (Oktay Taftalı, *Özgür Edebiyat*, Mayıs-Haziran)

5. "Bir roman yazmaya başladım. Gerçeklerle ilgisi yok, tamamen kurgu! Sadece ismini bulurken Dostoyevski'nin *Suç ve Ceza* romanından etkilendim. Ülkesine yabancılaşıp yabancıların oyuncağı olan bir kadın ile, babasının kim olduğu belli olmayan çocuğunun acıklı maceralarını anlatıyor. Adı *Ana ve Piç* olacak!" (Atilla Tekin, *Tekinsiz Zin*, sayı 2, Mayıs)

6. "Arayış yenilik iyi de, dahası gerekli; ancak geçmişi yokmuşa getirerek değil. Şunu demek istiyorum: Biraz da antika merakı gibi. Kuledibi'ne gidiyorsun, antikacıardan eski, kırık parçaları alıyorsun. (...) Sözelimi el danteli, ya da kırık dökük bazı eşyalar alıyoruz; iyi bir usta onarıyor, iyi bir cila yaparsa kullanım alanı buluyor. Yani Osmanlı'yı kullanmak, ortaçağı kullanmak, tarihi kullanmak, işte eski eşyayı onarıp piyasaya sürmek gibi." (Adalet Ağaoğlu, *Adalet Ağaoğlu Kitabı*, 2005, s. 157)

Ahmet ÖZBEK

GEÇEN YAZ SOLAN ŞEHİRDE

Alain Resnais için

kasvet odaları
küfle kaplı koridorlardan
uçsuz koridorlardan
derin dehlizlerden
yıldızlara açılan kapılar
mavilikten
ıssız kalp köşelerinden
mor derinliklere
bir bir açılan kapılar
kadife, saten, devetüyü
kanayan bir ay söylencesi gibi
gökyüzüne açılan,
ıssız odalardan
tiz derinliklere
turkuvaz odalardan
kül derinliklere
bir bir açılan kapılar
çivilenmiş kanatları
yüzyıllar boyu bakır
aşkların en narini
yaşanmış yıllar yılı
rüyalar labirentinde
kalplerle kaplı duvarlardan
kalplere kapalı koridorlara
gümüş avizelerden
sırsız aynalara
yansıyan
yeknesak
gizli... ruhsuz
ayak sesleri
sadakat odalarından
ağır bir gıcırtyla
küfi saray koridorlarına
açılan
hüzün kapılar...
rivayettir
dil'de uşak bilindir
bir bimen şen şarkısıdır
bin yıllık bir tarihten

yankılanan

yüzyıllar boyu
bu naif yerde

çivilenmiş parmakları aşkın
fişlenmiş rüyaları şehrin
sabaha karşı
bir radyo bildirisinde

kapanmış
görkemli yeknesak yüzleri
karanfili düşlere şimdi

bütün kapılar

Hilmi HAŞAL

AYIŞIĞININ SESİ

Suya baktım, dalgada sayıklayan suya
kaç milyon yıl geçmiş kimbilir içinden
milli milsiz çakıl, yosun ve midye bentleri
kıyı aramış, koy yoklamış gezgin suya

suya baktım, kaç milyon yıl önceki suya
ölümü de aklayan suya, akıp sağaltan suya

çamların içindeki sisi de soğurup içen suya

kaç milyon yıl belki sırtında başıboş siyahı
kaç milyon yıl belki uykusunda yakamozu
benden önceki zamanı tutup bezeyen dip
ve yüzey, benden sonraki zamanı da yutup
sanık uzay sonsuzluğuna sığdıracak belki
belki de saklayacak suya verdim bu nefesi

gümüş ayışığı, gözlerime usul yağan maya
masalını da kutsayacak suya verdim bu sesi
bitimsiz yansıyı, salkım salkım ağın 'an'da
en eski yitişiyile rüzgârın yamacındaki yası
gümüşten derip söze ektim, yazı olsun diye...

Ömer AKSAY

TÜRKÜNÇ SESSİZLİK

Çekilmiş suların mülkiyetindeyim. Şafak söktü
sökmüş diyorlar valla, hiçbir dayanağım yok, isnatsız
suçlar omuzlarımda, bir buzdağı kaldı
boş senetler yapıştırılıyor gözlerimin içine şimdi
hiç bitmeyen bir alış veriş gibi, terk edilip gidilmeyen
şimdi, şimdi bir sufi yorumu, yani sufi şimdinin oğludur.

Derin sularda sığ kayalıklar
yalap yalap değiyor entarinin eteği
vuruyor, yavaş yavaş vuruyor bir karmaşıklık
çok renkli, Maraş pamuğundan dokuma bir entarinin eteği
alım morum alıp başını gidiyor ötelere, iraklara
ölülere, el dokuması emperyal kaftanlar sunmak için.

Bir mühür, devşirme harflerin istifinden geçerek
aheste bir yüreğin kıpırtısız sesini veriyor.

Yalan dünyada bir yalan söz yerine

geçsin diye söylenir: “Yemen bizim neyimize”
bu ne menem iştir, kim söylediye boyu devrilsin
yedi kat muşamba yapıp içine cevşen koyar gibi
yare mektup yazıp yolluyordu belki.

“Yar orada kanser oldu ben burda verem”
böyle diyor. Kırk sene önce tutuklanan
kocasını, erini, evinin erkeğini bekleyen kadın
kadının ve adamın çocukları, adamın hiç görmediği
bir çöp bidonunun arkasına sığınıp da kurşuna dizilirken
yalanın pıhtılaştığı yer neresi?

RONİ MARGULİES: ‘TK1980’

Gültekin EMRE

Roni Margulies’in yeni şiir kitabı *TK1980* yurtdışına çıkışının öyküsüyle başlıyor, bitiyor. İlk kez uçağa binişini değil de ülkesinden çıkışını ve Londra’ya doğru uçuşunu kitabının sonunda yer alan, kitaba da adını veren *TK1980* şiirinde paylaşıyor şiirseverlerle.

*“ya açılıp güneşi yakalayan bir pencere
ya da belki, kimbilir, otuz yıl önce
ilk kez bindiğim bu uçağa*

*önümde hep uzanacağımı sandığım
o pırlıtlı hayattan bir sahne.
Yan mı yattı TK1980 biraz.”*

Son şiiri ilk kez yurtdışına çıkışın öyküsüne yataklık ederken, kitabın ilk şiiri “*Sefer Sayısı*” da Londra-İstanbul arasında gidip gelmelerinin hesabını verir gibidir. 17 yaşında görür kendini hep “ne zaman ayak” bassa “Yeşilköy havameydanına”. Yurtdışında açılmak üzere dir okullar ve aylardan da eylüdür. “Elinde pasaportuyla bileti, yepyeni bir çanta”yla “kalkış saati belli uçağın”ı beklemektedir. Oysa, uçağa ilk binışı altı yıl öncedir. Bir yanında dedesi, birinde annesi, “mavi bir otobüs gelip bırakmıştı”r onları “kanadın tam altına”, “On birdi”r yaşı, gidişi dönüşü bellidir bu yolculuğun; bir haftalığına İzmir’e gidiyorlardır. İkinci uçuşu altı yıl sonra gerçekleşir. Önünde onu bekleyen “yeni bir dünya” vardır.

Roni, anılarla günlük yaşamını aynı kaptan bir araya getiriyor. Geçmişin gerçekliğiyle yeni gerçekliği yapıyın bir şiirle sunuyor bize. O, anlatımcı, öyküsü olan şiirler yazıyor. Anlaşılır olmayı yeğliyor. Örneğin babasının Neil Armstrong’un aya ayak basışını “*Telefunken*” marka radyodan dinleyişinin öyküsünü anlatıyor bize. Sonra babası İstanbul’da, annesiyle babası Polonya’dadır, Onun BBC haberlerini dinleyişini de bir ayrıntılı bilgi olarak paylaşıyor bizimle. Kendi kuşağını “Televizyon kuşağı” olarak değerlendiriyor ve “radyo dinlemez bizim kuşak” diye sürdürüyor. Dedesinin “yeşil gözlü radyosu” aklına bile gelmezmiş “büyük mermer bir binanın kapısında Londra’da” “BBC World Service” tabelası çarpmasaymış gözüne.

TK1980’deki şiirlerde Roni Margulies, kimi zaman bir şey anımsayarak, ya da bir şeyin çağrışım yapmasıyla şiirin içine giriveriyor birden. Anıları, duyumsadıkları, anımsadıkları, belleğindeki görüntüler onun şiirini oluşturmaya yetiyor. Uzun yılladır yaşadığı Londra’nın günlük yaşamıyla anılarını, geçmişini, ailesini ve çok dilliliğini, çok kültürlülüğünü, çok kimlikliliğini ustaca yediriyor şiirlerine. Polonya, Türkiye, Yahudilik, ailenin pek çok ülkeye dağılmış üyeleri... sıcak ve duyarlı bir anlatımla onun şiirlerinde ele alınıyor, işleniyor; hiç abartmadan.

Yatmadan önce makasına uzanırken babasının tırnaklarının uzayıp uzamadığını merak eder. Oysa babası öleli “on bir yıl” olmuştur. Elbette babasının “ne sakalı uzuyor”dur, “ne de artık tırnakları”. Dedesinin uçağa binerken kendi armdan el sallayışını anımsar. Önünde Almanya yolcusu “küçük bir oğlan”ın dedesine kıpkırmızı gözlerle el sallayışı onu kendi anılarına alıp götürür. Laz takacılar Polonya ordusundan yeni terhis olmuş, Türkçeyi iyi konuşmayan dedesine “Çorbacı” derlermiş ve kırılan pervanelerini onarmasını isterlermiş kendisinden.

Çocukluk arkadaşı Fikret Silay’la anılarına, Bozcaada günlerine, Orta Fener Adası’na, Tavşan Adası’na, Bodrum’a, ilk sevgilisine, Fasil Heyeti’ne, İstavrit’e... daha nice hayatın ve yaşadıklarının ince ayrıntısına alıp götürüyor bizi Roni Margulies *TK1980*’de. Şiirlerini yaşadıklarından süzüyor demiştin, kurguya, yapaylığa, yer yok onun şiirlerinde.

Kimi zaman da “*Dümensuyu*” şiirindeki gibi sıkı dizelere de rastlanıyor:

*“Yüklenip küreklere götürdüğümüz bir teknenin
dümensuyu gibi hayatlarımız ardımız sıra:*

Betül YAZICI

TEPEGÖZ

buruşuk ağızıyla kambur bir çocuk doğuruyor dünya
içine alarak beni dibe çöküyor sancısı
bonbon şekerlere benzetirdim
inanmıyorum şimdi; “tek günlük acıymış hayat”
hiçbir yumurtanın anlayamayacağı
renksiz bir resmi içinde taşıyor gözlerim

bir şey yapacaktık da unutmamışız
öyle bir huzursuzluk hep
bu yoksunluktan doğuyor bunca kopya cinayet
bütün yalanlar söylenmiş
tuzağa açılıyor bütün ışıklar
yüzlerimizi siliyor açgözlü bir aydınlık

piramidin tepesinden bakarken tek gözüyle
aczinin yüzüğündeki zehirde gizliyor bu zavallı çağ
geceler var oysa
camlara çarpmaktan korkmayan kuşlar var aşağılarda

Mustafa Ergin KILIÇ

TARİF

tanımla dedim gökyüzünü
yorgan altından parmakların göründü
kırık ama seni tam gösteren
çerçevesinden taşan ayna yüzünü

daha kuşlar demedim ki
neden çıktı topukların
sözcüğün ağrısını alan
kendi halinde göl omuzların

ah kaç senedir saçlarının kiriyle yatmakta
yastığında dudaklarını dinlendiren yorgan

bu şehir sende başladı sende bitti
sende büyüdü bu sokak caddeye

*uzaklaştıkça parlayan hışırtılı bembeyaz bir köpük.
Çok çarpıcı. Ve çok kısa.”*

TK1980, bir dönemi değil ama kendini ülkesiyle yurtdışı arasında bir yaşama teslim eden Roni Margulies’in sıcak, duyarlı

şiiirlerinden oluşuyor. Kitabın ön ve arka kapağında yer alan bulutlar iç sayfalarda da karşımıza çıkıyor zaman zaman. Böylece uçakta geçen günlere de ustaca, görsel bir gönderme yapıyor.

“bulutlar mı hareket etti rüzgâr esince,
ne olduysa işte, uzun sürmedi,
bembeyaz oldu her şey sonra yine.”

Roni Margulies, TK1980, YKY, Ocak 2006, 61 sayfa.

ASİL VE MUHALİF

Cihan OĞUZ

Şiir, argoya ne kadar hazır? Bir başka türlü soracak olursak, şiir argoya, hatta birkaç adım daha ötesi olan *küfür*e hazır mı? Can Yücel'in sınırlarını çizdiği kadarına, belki evet. Çünkü Can Yücel'in şiirdeki vurgusu, tam bir “*Osmanlı tokadı*”ydı, anlayabilene. Ama unutmayalım ki, Can Yücel, Cumhuriyetin ilk yıllarında büyümüş, kahr yıllarında serpilmiş, acı yıllarında da öfkesini dizelerle paylaşmış bir şairdi. Onun vazgeçilmez tutkusu, hayata uzandığı yerde rastladığı pıtrakları yermekti. Üstelik, Neyzen Tevfik'ten, Eşref'ten, Hayyam'dan süregelen bir geleneğin Cumhuriyet versiyonuydu. Yanlış anlaşılmasın: Elbette özgündü, özgürdü ve biricikti; ama ondaki argo, gelenekseli bugünde buluşturan, küfür düzeyini de o sınırlarda tutan bir vuruşkanlık taşıyordu. Can Yücel, şiirin *asilzadesiydi*; sadece üzerindeki hırpani paltoya aldanmamak lazım. Zaten o paltoya rağmen asil kalmak, “*zade*” takısını mümkün kılıyordu.

Gelelim bugüne... Şiirde her an patlayıverecek “*muzipçe*” bir söylemin “*asalet*” adına frenlenmesi, doğrusu çok da samimi gelmiyor bana. Elbette zaman zaman dizelerde beliren bu *katı* tarz, anlamsal katmanlara kapı açmakla birlikte, okur/yazar'ın algısını zorluyor. Hatta biraz fazla dürtüklüyor. Bunun farkındayım. Epeydir, argo ile küfürü iç içe taşıyan, asabı bozuk, dilin direncini kırıp atan şiirler yazmaya çalışıyorum. Geri dönüşün mümkün olup olamayacağını da inanmıyorum. Ama şu bir gerçek: Romanda, öyküde, sinemada rahatlıkla kullanılabilen bu *dozajı* yüksek “küfür” kalkışması (haydi, buna '*isyan*' diyelim), iş şiire gelince bir anda perdelenme ihtiyacını doğuruyor. Bunun sorgulanması yerinde olacaktır. Şiir elbette soylu ve daha muhalif bir alan. Ama işte çelişki de burada başlıyor: *Asil* ve *muhaliif*. Hangisine bel bağlayacağız? Yoksa ikisine birden mi? İsterseniz bekleyelim: Çünkü biz istediğimiz kadar hakkında yordamalarda bulunalım, şiir bir yerde kendi çizgisine kavuşuyor. Oradan da belki başka bir çizgiye geçiyor. Ve muhakkak ki bu hep böyle sürdüğü müddetçe, asli kimliğine kavuşmaya çalışıyor. Hatta belki de en makbulü, o kimliğin de zamanla derisini değiştirmesi.

Şiir derisini değiştirirken, toplumsal hayatın derisi değişmiyor mu sanıyorsunuz? Dizelere takılıp kalan o kabadayıvari eda, sadece şairin uhdesinde canlanan bir tepki mi?

Küfürün *yüceltmesini* yapmak istemem; çünkü o takdirde, ne söylersem söyleyeyim, meydana gelebilecek her tartışmanın o minvalde cereyan edeceği konusunda kuşku taşıyorum. Ama bir yandan da tanımlanamayacak ölçüde sabırsızım: Önümüzde akıp giden, bizim hiçbir şey yapmadan çaresizce izleyip kahrolduğumuz, kurallarına yenik düştüğümüz, yarattığı paranın hükmüne esir olduğumuz, kişiliklerimizi - kimliklerimizi - hüviyetlerimizi eskitip durduğumuz dünya var ya... İşte ona karşı bir *görev*, haydi görev demeyelim de, bizden sonrakilere karşı bir *sorumluluk*; haydi o da olmasın, en namuslucası, *kendimize karşı sorumluluk* hissi yok mu, elimizi kolumuzu bağlıyor.

Şiir, elbette argodan ve küfürden ibaret değil. Ama onlar hiç olmadığı zaman da hayli *ıssız*.

Asalet, acaba sakın ve suya sabuna dokunmayan dizelerin denizinde yüzerken, hiçbir şeye aldırmanın manifestosu mu?

Şiir, *risk almayı* bir ödülü mü?

Argo, dizelerin intiharı mı, yoksa ölüyken canlanıvermesi mi?

Belki de hiçbiri. Şair, yaratı sürecinde, başta kendisi olmak üzere, hiç kimseye, hiçbir şey için söz vermez. Dizelerin akışı, ilk başlarda hayli dalgalı ve kırılıgandır. O süreçteki bütün yanlışlar, ön yanlıştır. Daha sonra elenip sonsuzluğa gidecek küçük kırıntılar. Aslolan, o süreci kuşatan bütün duygulanımların, endişelerin, tasaların ve -varsa- umutların finale kadar *zafiyete* kurban olmamasıdır. İşte o zafiyet, adı konulacaksa, *ürkekliktir*. Konformist hiçbir şair, adının *risk* uğruna lekelenmesini istemez. Bu yüzden de riske girmekten kaçınır. Sütliman metaforlar ve eskimeye yüz tutmuş imgelerle ömür doldurur.

İnanılmayacak ölçüde tutucudur. Bakmayın sarhoş olunca naralar atmasına, o bile gelenekle buluşan statükocu bir yön içerir.

Elbette antolojilere girer, yıllıklarda her yıl boy gösterir. Hatta -o yıl arttıysa- iyi bir ödülün de sahibi olur.

Ama o kadar.

Ne yeni bir dizeler iklimine kulaç atar, ne de söylemindeki tınıyı sertleştirme ihtiyacı duyar. Herkesin yokuş aşağı yuvarlandığı bir dünyada, o kendi kahrına tırmanır.

Bal gibi imrendiği halde, şiirde risk alan şairlere dış biler.

Günde yirmi dört saat hayata kalayı basar, ama şiirlerinde bunun bir tek yansımasını göremezsiniz. Çünkü kendisine karşı dürüst değildir. Şiiri tanrı, kendisini peygamber, dizeleri ayet olarak görür. Kimseye dokundurtmaz. Hayata ilişkin en ufak bir olumsuzluğu bile şiirine sokmaktan imtina eder.

Halbuki şiirde hiçbir tabu kabul etmeyen asil ve fakat muhalif şairler -ki bakmayın etrafta çok görünmediklerine, sayıları hiç de az değildir-, ağustosböceğinin taşak geçtiği karınca kadar mazlum, ama kapanına direnen fare kadar cesurdur.

Varsın edebiyat tarihçileri tersini yazsın.

Yayın Yönetmeni	: Ramis DARA	Yazışma Adresi	: Ramis DARA P.K. 68 16361 Ulucami - BURSA
Sahibi ve Yazı İşleri Müdürü	: Melih ELAL	Katkı Payı	: 15 YTL
Yönetim Yeri	: Melih ELAL Barış Mh. Adalet Sk. Adaletkent Sitesi H Bl. D: 3 16140 Nilüfer - BURSA	Posta Çeki	: Hilmi HAŞAL adına 584893 numaralı hesap
Yayın Danışmanları	: İhsan ÜREN, Hilmi HAŞAL,	Baskı	: Özsan Matbaacılık, İzmir Cad., No: 221 - BURSA
		Elektronik Posta	: akatalpa@hotmail.com

Dağıtım

Serdar ÜNVER, Nuri DEMİRCİ.
: Pentimento Art Shop (0212 2933959)

Yayın Türü : Yaygın süreli yayın.
: ISSN 1305 - 7685

Şiir ağırlıklı aylık edebiyat dergisi *Akatalpa* (www.akatalpa.com) Ocak 2000'de Bursa'da kurulmuştur. Ticari amaç gütmeyeceği için yazarlarına telif ödemez.